

Satavuotiaalle

Tämän vuoden maaliskuun 10. päivänä tuli kuluneeksi sata vuotta kokouksesta, jossa August Ahlqvist ja kymmenen savokarjalaista ylioppilasta päättivät perustaa Kotikielen Seuran. Perustavassa kokouksessa luonnehdittiin seuran tarkoitukseksi »suomen kielen tutkiminen ynnä keskusteleminen suomen kieltä koskevista asioista ylipään». Puoli vuotta myöhemmin valmistuneissa säännöissä määriteltiin tarkoitus yksityiskohtaisemmin: »Kotikielen Seuran tarkoituksena on koota kaikkea mikä voipi laajentaa Suomen kielen tuntemista ja sen kirjallista käytäntöä, jommoista on sanakirjalisten sekä muoto- ja lauseopillisten omi-tuisuuksien ynnä kansanlaulujen, satujen, sananlaskujen j.m.s. kerääminen ja tarkasteleminen.» Tämä verrattain tieteelliseksi luonnosteltu ohjelma on siis taannut seuralle elinvoimaa nyt jo sadan vuoden ajaksi. Kotikielen Seura ei kuitenkaan ollut ensimmäinen kielitieteellinen seura Helsingin yliopiston piirissä, sillä jo kahdeksan vuotta aiemmin eli 1868 oli historian ja kielitieteen tiedekunnassa syntynyt kielitieteellinen yhdistys, jonka esimiehenä oli Ahlqvist ja jossa yleisempien teemojen ohessa harrastettiin ja harjoitettiin myös suomen kieltä. Kyseisen yhdistyksen elinvoimat ehtyivät kuitenkin varsin nopeasti. Pelkkä kielitiede ei siis riittänyt, elinvoiman takeeksi tarvittiin myös kansallinen elementti.

Perustamisajankohdan aatevirtaukset ja koko senhetkinen kulttuuri-ilmasto olivat epäilemättä suopeita Kotikielen Seu-

ran edustamille harrastuksille; näinä vuosinahan syntyi eräitä muitakin samansuuntaisin tavoittein liikkeelle lähteneitä ja elinvoimaisiksi osoittautuneita tieteellisiä yhdistyksiä ja seuroja. Tuohon aikaan vallassa olleet kielitieteen virtaukset eivät sen sijaan olleet erityisen suopeita suomen kieltä ja Kotikielen Seuran tavoitteita kohtaan. Muotiin oli tullut Schleicherin esittämä ja Darwinin kehitysoopin inspiroima käsitys kielestä jonkinlaisena elävänä organismina, jolla oli kehitys-, kukoistus- ja lakastumis- tai rappeutumisvaiheensa. Erinäisistä kielen ominaispiirteistä voitiin päätellä, missä kehitysvaiheessa kieli kulloinkin oli, ja seuran alkuvaiheiden suosituimpia teemoja olikin suomen kielen aseman määrittäminen Schleicherin typologian mukaan. Jonkinlaista masennusta Kotikielen Seuran miehille on täytynyt merkitä sen, että tämä ajan kielitieteellinen muotivirtaus luokitteli suomen auttamattomasti kehittymättömäksi kieleksi. Alkuun keskustelut jäikkin jollain tavoin ponnottomaksi suomen ilmaisukeinojen ja -mahdollisuuksien puolusteluksi, mutta varsin pian rohjettiin ulkomaisen auktoriteetin luokittelu osoittaa pätemättömäksi. Rohkeutta antoi oman ja kehittyneemmäksi luokitellun kielen ilmaisukeinojen ja -mahdollisuuksien konkreettinen vertailu, joka useinkin osoitti suomen ilmaisuvoimaisemmaksi kuin esimerkiksi vertailun kohteena olevan flektiikielen. Ts. seuran piirissä oivallettiin siis varsin pian, ettemme edistä kansainvälistä tieteellistä keskus-

telua sillä, että pyrimme vaikkapa väkisin puristamaan kielemme kuvauksen vieraista lähtökohdista tehtyyn malliin. Meidän pitäisi välittää kansainväliseen keskusteluun ne haasteet, joita kielemme asettaa yleiselle teorianmuodostukselle. Samalla kun seura näin selviytyi voittajana sen omia elinmahdollisuuksia koettelevasta tieteellisestä uhkasta, se loi jo varhain tieteellisiä perinteitä, jotka ovat yhä seuraamisen arvoisia.

Sääntöjensä ensimmäisen pykälän määrittelemää tarkoitustaan seura on pyrkinyt valppaasti toteuttamaan koko satavuotisen elämänsä ajan, ja on todella vaikea löytää aloitamme hanketta, joka ei tavalla tai toisella pohjautuisi Kotikielen Seuran aloitteeseen. Usealle on varmaan yllätys, että uusimmatkin yritykset, esimerkiksi muoto-opillisten tai slangiainesten keruu, ovat olleet esillä seuran kokouksissa jo viime vuosisadan puolella, kuten Heikki Paunonen on todennut seuran satavuotishistoriikissa, joka ilmestyy myöhemmin tässä lehdessä. Vaikka useissa tapauksissa seuran ideoihin liittyvät käytännönkin työt on aloitettu Kotikielen Seuran toimesta, ei seura kuitenkaan koskaan ole pyrkinyt esittämiensä aloitteiden varsinaiseksi toteuttajaksi. Alkuvuosina käytännön tehtävät siirtyivät kuin luonnostaan taloudellisilta mahdollisuuksiltaan huomattavasti vauraamman Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran hoiviin. Myöhemmin seuran aloitteiden toteuttajiksi on syntynyt kirjava joukko säätiöitä, laitoksia,

arkistoja jne. Näille kaikille on ollut tyypillistä niiden tekemän työn keskeinen merkitys kansalliselle kulttuurillemme. Kuitenkaan kieliperinteen ainekset eivät merkityksestään huolimatta ole olleet samalla tavoin valtiovallan erityisessä suojeluksessa kuin esimerkiksi muinaismuistot. Voi jopa päinvastoin sanoa, että ajoittain ovat useiden alojemme suurten hankkeiden taloudelliset edellytykset kavenneet niin vaatimattomiksi, että työt ovat kokonaan pysähtyneet ja työn laajuuden vuoksi muutoinkin pitkäkestoiset hankkeet ovat yhä pitkittyneet. Eräillä taichoilla on tämän vuoksi tullut tavaksi puhua ikuisuushankkeista tai hankkeista, joiden pitäisi olla jo valmiina. Kun valtiovalta nyt on tunnustanut velvoitteensa näitä suuria kansallisia yrityksiä kohtaan perustamalla Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen, joka aloitti toimintansa kuluvan maaliskuun alussa, on toimenpide tavallaan kiitoksenosoitus ja tunnustus myös satavuotiaan Kotikielen Seuran pyyteettömälle kulttuuriryölle. Samalla kun meidän on aihetta onnitella nuorekasta satavuotiasta ja kiittää sitä lukuisista aloitteista, meidän on syytä toivottaa onnea juuri toimintansa aloittaneelle tutkimuskeskukselle, sillä sen osaksi lankeaa vielä keskeneräisten Kotikielen Seuran hankkeiden loppuun saattaminen.

Virittäjä omistaa tämän vihkon sekä tämän vuoden toisen ja osan kolmannenkin numeronsa sisällöstä satavuotiaalle Kotikielen Seuralle.

T. T.